

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعيات و قانون

پروگرام ماستري تفسير و حديث

امارت اسلامي افغانستان

وزارت تحصيلات عالي

معينيت امور علمي

زهرة التفاسير، ترجمه، تخریج و تحقیق از

آیت ۲۸ سوره البقره تا آیت ۴۴

(رساله ماستري)

محصله: محمد اسلام "شرعی"

استاد رهنما: دکتور فصیح الله "عبدالباقي"

سال: ۱۴۰۱ هـ. ش - ۱۴۴۴ هـ. ق

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعيات و قانون

پروگرام ماستري تفسير و حديث

امارت اسلامي افغانستان

وزارت تحصيلات عالي

معينيت امور علمي

زهرة التفاسير، ترجمه، تخریج و تحقیق از آیت
۲۸ سوره البقره تا آیت ۴۴
(رساله ماستري)

محصل: محمد اسلم "شرعي"

استاد رهنما: دكتور فصیح الله "عبدالباقي"

سال: 1401 هـ. ش - 1444 هـ. ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم محمد اسلم ولد محمد فضل: ID: 1400-796-SH-MST-s1400-796 محصل دور هفتم تفسیر و حدیث که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: زهرة التفاسیر ترجمه، تخریج و تحقیق از آیت 28 سوره البقره تا آیت 44 به روز پنجشنبه تاریخ ۱۴۰۲/۱۲/۲۴ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۱۷ (نمره به عدد) خستار هفت (نمره به حروف) گردید. موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	استاد محمد نعیم جلیلی	عضو هیات	
۲	دکتور نصر من الله مجاهد	عضو هیات	
۳	دکتور فصیح الله عبدالباقي	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

آمر بورده ماستری.....

معاون علمی.....

خلاصه موضوع

امام ابو زهره محمد بن احمد بن مصطفی عالم ودانشمند بلند آوازه جهان اسلامی وبخصوص سرزمین مصر و یکی از علمای متبحر علم فقه و اصول فقه، تفسیر و علوم قرآن، خطیب چیره دست، اصولی ومجتهدان عصر خویش و تعلیم یافته مدرسه قضای شرعی واستاد کلیه اصول دین در برنامه مافوق لیسانس، عضو مجلس اعلای بحوث علمیه کلیه حقوق جامعه قاهره عضومجمع بحوث اسلامی ازهر، عضو مجلس اعلی فنون واداب واستاد دانشکده معاملات واداره جامعه ازهر است، امام ابوزهره دانشمند قلم بدست و نویسنده توانای بود آنها از خود حدود (۴۲) اثر علمی به جا گذاشتند و یکی از خدمات ارزنده او تفسیر زهره التفاسیر است در اواخر عمر شان تصمیم گرفتند تا خدمتی را پیرامون این کتاب هدایت انجام دهند، به همین منظور مؤلف رحمه الله با هدف بلند پروازانه آغاز به تالیف این تفسیر نمودند اما متاسفانه فرصت یاری نکرد و قتیکه به آیه ۷۳ سوره نمل رسیدند داعی اجل را لبیک گویند، امام ابوزهره مفسر بزرگ نویسنده چیره دست در این تفاسیر مفاهیم علمی را به گونه درست در روشنی معیار های علمی و اکادمیک وبا در نظر داشت اصول تفسیر چون تفسیر قرآن بالقرآن، تفسیر قرآن به حدیث تفسیر قرآن به اقوال صحابه وسلف امت و رعایت قواعد علم لغت، صرف و نحو بلاغت و... مطابق مستجدات امروزی تفسیر وتحلیل نموده ومشکلات عصر خویش را حل نمودند بخاطر خدمتگذاری به قرآن کریم ترجمه این تفسیر به زبان های متداول منطقه لازم وضروری است. نظر به اهمیت علمی تفسیرها پوهنتون سلام تصمیم گرفت تا این تفسیر به زبان دری بر گردان شود از همین رو این تفسیر را جهت ترجمه درست وبرابر با معیاری های علمی برای محصلان برنامه ماستری دیپارتمنت تفسیر وحدیث به قسمت های مختلف تحت اشراف استاد علمی ومسلکی توزیع نموده اند، اینکه ترجمه، تخریج وتحقیق زهره التفاسیر از آیت ۲۸ - ۴۴ سوره بقره برای بنده سپرده شده بود، بنده در حد توان پیرامون آیات فوق ترجمه، تحقیق وتخریج نمودم.

فهرست موضوعات

عنوان	صفحه
مقدمه	
بیان مسأله و ضرورت تحقیق	۱
اهمیت موضوع	۲
اسباب اختیار موضوع	۲
اهداف تحقیق	۲
پیشینه تحقیق	۳
سوالات تحقیق	۳
روش تحقیق	۴
خطه بحث و طرح پلان تحقیق	۴

مقطع اول

ناسپاسی به آفریدگاری که پیدا کننده و تسخیر کننده ی هستی برای انسان است

ترجمه ، تخریج ، و تحقیق سوره بقره از آیه ۲۸ – ۲۹	۵
متن زهره التفاسیر در آیات این مقطع	۵
ترجمه زهره التفاسیر در آیات این مقطع	۱۰

مقطع دوم

چگونگی خلقت انسان

ترجمه ، تخریج ، و تحقیق سوره بقره آیت ۳۰	۲۲
متن زهره التفاسیر در آیت این مقطع	۲۲
ترجمه زهره التفاسیر در آیت این مقطع	۲۵

مقطع سوم

خلقت انسان و آغاز تعلیم و تربیه

ترجمه ، تخریج ، و تحقیق سوره بقره آیات ۳۱ - ۳۳ ۳۱

د

متن زهره التفاسیر در آیات این مقطع ۳۱

ترجمه زهره التفاسیر در آیات این مقطع ۳۲

مقطع چهارم

فضیلت و تکریم آدم علیه السلام و استکبار ابلیس

ترجمه ، تخریج ، و تحقیق سوره بقره آیت ۳۴ ۳۳

متن زهره التفاسیر در آیت این مقطع ۳۳

ترجمه زهره التفاسیر در آیت این مقطع ۳۴

مقطع پنجم

سکونت آدم علیه السلام و حواء رضی الله عنها در جنت و موقف شیطان در برابر ایشان

ترجمه ، تخریج ، و تحقیق سوره بقره آیات ۳۵ - ۳۷ ۳۸

متن زهره التفاسیر در آیت نخست این مقطع ۳۸

متن زهره التفاسیر در آیت دوم این مقطع ۳۹

متن زهره التفاسیر در آیت سوم این مقطع ۴۰

ترجمه زهره التفاسیر در آیات این مقطع ۴۱

مقطع ششم

زمین جای تکلیف و مسئولیت است

- ترجمه ، تخریج ، وتحقیق سوره بقره آیات ۳۸ - ۳۹ ۴۷
- متن زهره التفاسیر در آیات این مقطع ۴۷
- ترجمه زهره التفاسیر در آیات این مقطع ۵۰

مقطع هفتم

بنی اسرائیل و کفرایشان به نعمت های الهی

- ترجمه ، تخریج ، وتحقیق سوره بقره آیات ۴۰ - ۴۴ ۵۴

هـ

- متن زهره التفاسیر در آیات این مقطع ۵۴
- ترجمه زهره التفاسیر در آیات این مقطع ۶۱
- نتیجه گیری ۷۳
- پیشنهادهات ۷۵
- فهرست آیات قرآن کریم ۷۶
- فهرست احادیث ۷۹
- فهرست اعلام ۸۰
- منابع ۸۱

نتیجه گیری

ترجمه و تحقیق پیرامون کتاب امام ابوزهره نیز از اهمیت خاصی برخوردار است در حین حال که این تفسیر به پایه تکمیل قدم نگذاشته است اما بسا جای بلندی در میان مفسرین و تفاسیر هم قطار معاصرینش بدست آورده است؛ زیرا امام ابوزهره از علمای معروف و سرشناس معاصرین است و کتابش نیز معاصر وی خوب قضایای کنونی جهان را درک نموده و تفسیر به رشته تحریر درآورده است. این بحث تحقیقی بحیث پایان نامه فوق لیسانس در رشته ماستری در ترجمه و تحقیق قسمت از "زهرة التفاسیر" موضوع منتخب برای تحقیق کننده از طرف بورد ماستری پوهنتون سلام بوده که بعد از تصویب خطه بحث در مطابقت به آن با شیوه تصویب شده بررسی شده است. از خلال بحث روی موضوع به مجموعه ی از نتایج دست یافتیم که مهمترین آنها قرار ذیل اند :

قرآن کریم یگانه وسیله رسیدن به فلاح و رستگاری انسانها در دنیا و آخرت بوده و وسیله رابطه بنده مؤمن با آفریدگارش میباشد. قرآن کریم مخالفان و موافقان دین اسلام را که دین آخری و پسندیده الله متعال است معرفی نموده است.

با ترجمه و تفسیر قرآن کریم به هر زبان مفهوم ایمان به قرآن و باور به دین اسلام به اهل آن زبان توضیح میشود. علم تفسیر وسیله معرفت اسرار قرآن کریم بوده و قرآن کریم از زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم تا الحال به شیوه های خاص علمی تفسیر شده است.

ترجمه قرآن کریم و ترجمه تفاسیری که به زبان عربی در عصرهای علمی توسط علماء متبحر و با تقوا نوشته شده است یک ضرورت بوده و از مسؤولیت های مراکز علمی به حساب میرود.

زهرة التفاسیر که توسط شیخ ابوزهره عالم مصری نوشته شده یکی از تفاسیر معاصر در قرآن کریم بوده که قرآن کریم را در مطابقت به قضای عصر جدید تفسیر نموده است که ترجمه آن به زبان های دیگر نیز از ضرورت های این عصر میباشد.

سوره البقره از لحاظ معرفی مخالفان و شیوه های دعوی برای مسلمان و دعوتگران امت از مهمترین سوره های قرآن کریم بوده تفسیر و تحقیق در پیرامون آن مهم میباشد.

ترجمه و تفسیر سوره های قرآن کریم به هر زبان و بیان احکام و اهداف سوره ها مطالعه کننده ها را بر فهم دقیق آیات قرآنی کمک مینماید.

سوره بقره اطلاع داده است که مسلمانان در هیچ عصر وزمانی توقع ایمان و دلجویی از یهودیان را نداشته باشند زیرا آنان مردم خواهش پرست بوده کتاب آسمانی را بعد از دانستن آن مطابق خواهش شان تبدیل و تحریف نمودند.

۷۳

در سوره بقره اطلاع داده شده است که مشرکین چگونه از خداوند متعال انکار میکنند با وجود که ایشان مرده بودند الله متعال ایشان را زنده ساختند باز میمیراند و باز زنده میکند ، این همه دلائل کافی است که ایشان الله متعال را بپذیرند .

در سوره بقره از قدرت های متعددی الله متعال تذکر به عمل آمده تا منکرین در آن بیندیشن و از کفر خود برگردند .

در سوره بقره از خلقت آدم علیه السلام تذکر به عمل آمده و اینکه ملائکه ها از تقدیس و تسبیح ایشان نسبت به الله متعال ذکر نمود گویا مخلوق جدید ممکن فساد برپا کند ، در ضمن اینکه الله متعال برای آدم علیه سلام تعلیم داد ذکر شده است ، بعد از اینکه علمیت آدم علیه السلام به ملائکه ها معلوم شد ایشان انقیاد خود را به تمام معنی به الله متعال اعلان کردند .

در سوره بقره اطلاع داده شده که ابلیس از فرمان الله متعال تمرد که باعث راندند اش از رحمت الله متعال شد و این توصیه برای تمام بنده گان الله متعال است که فرامین الله متعال را بدون چون و چرا قبول نموده به آن عمل نمایند .

در سوره بقره اطلاع داده شده که شیطان چگونه آدم علیه السلام و زوجه اش را فریب داد و مورد عتاب الله متعال قرار گرفتند این خود نصیحت است که شیطان دشمن ابدی و ازلی انسانها است نباید در مقابل اش بی توجه باشیم چون شیطان هر ایستگاه کوشش میکند تا بندگان الله متعال را از صراط المستقیم منحرف سازد .

در سوره بقره اطلاع داده شده است که یهودیان به هدف فریب دادن مسلمانان در نزد آنان ادعای ایمان میکنند و در خلوت یکدیگر را توصیه میکنند نباید واقعیت های را که میدانند برای مسلمانان باز گونمایند.

در سوره بقره اطلاع داده شده است که قوم بنی اسرائیل اعم از یهود و نصاری کتاب های آسمانی چون تورات و انجیل را مطابق میل خود تحریف نموده اند. همچنان از نعمت های که برایشان از طرف الله متعال شده تذکر به عمل آمده .

پیشنهادات

بعد از ترجمه ، تخریج و تحقیق و بررسی مقاطع تعیین شده زهرة التفاسیر ، تفسیر مذکور را بهترین تفسیر در نوع خودش یافتیم بنابراین برای اداره محترم پوهنتون و محصلان بخش ماستری پیشنهاد می نمایم:

۱ - برای بورد محترم ماستری پوهنتون سلام پیشنهاد می نمایم، برای تحقیق و بررسی دقیق و علمی یک طرح واحد برای محصلان ترتیب نمایند ، تا در روشنی آن تمام محصلان پایان تیزس های خویش را ترتیب دهند، و در آینده از جمع آن تیزس ها بتوانند تفسیر زهره التفاسیر را به زبان های ملی چاپ نمایند.

۲ - برای بورد محترم ماستری پیشنهاد می نمایم تا سیمینار علمی پیرامون روش تحقیق و تخریج این تفسیر برای محصلان بخش ماستری برگزار نمایند تا مقاطع تعیین شده به گونه علمی ترجمه ، تخریج و تحقیق گردد.

۳ - برای محصلان دوره ماستری پیشنهاد می نمایم ، در صورتیکه به زبان عربی بلدیت کامل نداشته باشند ، نباید تفسیر زة التفاسیر را به عنوان رساله ماستری انتخاب نمایند، زیرا نمی توانند حق موضوع را ادا نموده و از عهده ی آن فایق به در آیند.

۴ - همچنان برای محصلان بورد ماستری پیشنهاد می نمایم ، آنعده محصلان که شایق ترجمه ، تخریج و تحقیق زهرة التفاسیر هستند ، باید بعد از تهیه طرح واحد از سوی بورد ماستری این محصلان هماهنگ باهم به پیش بروند تا بتوانند به گونه منظم و یک روش واحد تفسیر هذا را ترجمه ، تخریج و تحقیق نمایند در غیر آن روش های پراکنده نمی تواند سود به جامعه بیاورد.

برای اداره محترم بورد ماستری پیشنهاد می نمایم ، تفسیر ابوزهره رحمه الله تاهنوز تکمیل نگردیده است ، برای حل آن با تفاهم به اداره محترم پوهنتون الازهر چاره بجویند تا این خلای بزرگ علمی پوره شود

فهرست منابع و مآخذ

قرآن کریم .

۱ - ابن كثير ، اسماعيل بن عمر بن كثير (١٤٢٠ هـ - ١٩٩٩ م) تفسير القرآن العظيم ، الناشر: دار طيبة للنشر والتوزيع .

٢ - ابن حاتم ، ابو محمد عبدالرحمن بن محمد ، (١٤١٩ هـ) تفسير القرآن العظيم لابن ابى حاتم ، الناشر: مكتبة نزار مصطفى الباز ، السعودى ، ط ٣ .

٣ - ابن عساکر ، على بن حسن ابن عساکر الشافعى الدمشقى (١٩٩٥ م) تاريخ دمشق ، الناشر: دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع .

٤ - ابن يعیش ، يعیش بن على بن يعیش (١٤٢٢ هـ - ٢٠٠١ م) شرح المفصل للزمخشري ، الناشر: دار الكتب العلمية بيروت لبنان .

٥ - الاصفهانی ، الحسين بن محمد (١٣١٢ هـ) ، مقایس اللغة ، ناشر: دار القلم ، الدار الشامیة - دمشق بیروت ، ط ١ .

٦ - بخاری ، محمد بن اسمعيل بن ابراهيم (١٤٢٩ هـ - ٢٠٠٨ م) ، صحيح بخارى ، الناشر : دار الكتاب العربى ، بيروت .

٧ - البيهقي ، ابوبكر احمد بن الحسين بن على ، (١٣٤٤ هـ) ، السنن الكبرى ، الناشر : مجلس دائرة المعارف النظامية ، ط ١ .

٨ - الترمذی ، محمد بن عيسى الترمذی ، (١٤٢٨ هـ - ٢٠٠٧ م) الجامع الصحيح سنن الترمذی ، الناشر: دار احیاء التراث العربی ، بیروت .

٩ - تبریزی ، ابی عبدالله محمد بن عبدالله الخطیب (١٩٨٥ م) ، مشکوة المصابيح ، الناشر : مكتب الاسلامی ، بیروت ، ط ٣ .

١٠ - جامی ، نورالدين عبدالرحمن جامی (١٤٢٢ هـ - ٢٠٠١ م) ، فوائد ضيائية مشهوره شرح ملا جامی ، الناشر : امير حمزه كتب خانه كويته پاکستان ، ط ٣ .

١١ - حسن بن اسماعيل بن عبدالرازق ، (٢٠٠٦ م) ، البلاغة الصافية فى المعانى والبيان والبديع الناشر : دار الكتاب العربى ، بيروت .

١٢ - خالد عبدالعزيز (١٤٤٠ هـ ٢٠١٩ م) النحو التطبيقي ، الناشر: دار اللؤلؤة ، قاهره ، ط ٣ .

١٣ - الخازن ، علاء الدين علي بن محمد الشهير بالخازن ، (١٣٩٩ هـ ١٩٧٩ م) ، التأويل في

٨١

معاني التنزيل ، الناشر : دار الفكر ، بيروت ، لبنان .

١٤ - الذهبي ، الحافظ شمس الدين محمد بن احمد الذهبي (١٤٢٧ هـ ٢٠٠٦ م) سير اعلام النبلاء . الناشر : دار الحديث - القاهرة .

١٥ - الرازي ، ابو عبدالله محمد بن عمر الرازي ، (١٤٢٠ هـ) مفاتيح الغيب = التفسير الكبير ، الناشر:: دار احياء التراث العربى - بيروت ، ، ط ٣ .

١٦ - زمخشري ، ابو القاسم محمود بن عمرو ، (١٤٢٢ هـ) ، شرح المفصل للزمخشري ، الناشر: مكتبة دار الكتب العلمية بيروت لبنان ، ط ١ .

١٧ - سيوطي ، جلال الدين عبدالرحمن بن ابى بكر (١٤٠١ هـ ١٩٨١ م) الاكليل فى استنباط التنزيل الناشر: دار الكتب العلمية ، بيروت ، ط ١ .

١٨ - السامرائي ، فاضل صالح ، (١٤٢٠ هـ - ٢٠٠٠ م) كتاب معاني النحو الناشر: مكتبة دار الفكر للطباعة والنشر والتوزيع ، اردن .

١٩ - السعدى ، عبدالرحمن بن ناصر (١٤٢٠ هـ - ٢٠٠٠ م) تيسير الكريم الرحمن فى تفسير كلام المنان ، الناشر، مؤسسة الرسالة . ط ١ .

٢٠ - الشؤون الاسلامية وزارت اوقاف - كويت - (١٤٤٤ هـ ١٩٨٣ م) الموسوعة الفقهية ، الناشر: ذات السلاسل - كويت ، ط ٢ .

٢١ - الشيباني ، ابو عبدالله احمد بن محمد بن حنبل ، (١٤٢١ هـ ٢٠٠١ م) مسند الامام احمد بن حنبل ، الناشر: مؤسسة الرسالة .

٢٢ - الصنعاني ، ابوبكر عبدالرزاق بن همان الصنعاني ، (١٤١٩ هـ) تفسير عبدالرزاق ، الناشر : مكتبة دارالكتب العلمية بيروت .

٢٣ - طبرى ، ابوجعفر محمد بن جرير طبرى (١٤٢٢ هـ - ٢٠٠١ م) ، الناشر: مكتبة دار هجر للطباعة والنشر والتوزيع والاعلان ، القاهرة مصر .

٢٤ - الطوال ، يونس عبد الرب فاضل الطلول (٢٠١٣ م) ، خلق حواء عليها السلام في ضوء النصوص الشرعية" ، الناشر: مكتبة الإيمان، ط ١ .

٢٥ - عبدالشكور معلم عبدالفرح ، (٢٠٢١ م - ١٤٤٣ هـ ش) البلاغة الميسرة ، الناشر: مكتبة السنة للنشر والتوزيع والطباعة ، ط ٢ .

٢٦ - العتيبي ، عمر بن سليمان بن عبد الله الأشقر ، (١٤٠٤ هـ - ١٩٨٤ م) ، عالم الجن والشياطين ، الناشر: مكتبة الفلاح ، الكويت ، ط ٤ .

٢٧ - عبدالله بن عبدالرحمن ، (٢٠١٢ م) توضيح الاحكام شرح بلوغ المرام ، الناشر: المكتبة التوقيفية - القاهرة ، ط ٣ .

٢٨ - عبدالإله ابن عبدالله ابن على جابر ، (١٤٤٢ هـ) ، قصة الحياة ، الناشر : الناشر: مكتبة السنة للنشر والتوزيع والطباعة .

٢٩ - قشيري ابى الحسن مسلم بن حجاج (١٤٢٨ هـ ٢٠٠٧ م) ، صحيح مسلم ، الناشر : دارالندا الجديد ، قاهره .

٣٠ - قرطبي ، ابو عبدالله محمد بن احمد (١٣٨٤ هـ ١٩٦٤ م) الجامع لاحكام القرآن ، الناشر : دارالكتب المصرية ، القاهرة ، ط ٢ .

٣١ - مصطفى ديب البغاء ، محيى الدين ديب ، (١٤١٨ هـ ١٩٩٨ م) ، الواضح فى علوم القرآن ، الناشر: دارالكتب الطيب ، دمشق ، ط ٢ .

٣٢ - مصطفى ، ابراهيم احمد حسين (١٣٩٢ هـ) : المعجم الوسيط ، الناشر : دارالدعوة ، القاهرة ، ط ٢

۳۳ - مجموعة من الباحثين باشراف الشيخ غلوى بن عبدالقادر السقاف ، (١٤٣٣ هـ ش) موسوعة الفرق المنتسبة للاسلام ، الناشر : موقع الدرر السنية .

۳۴ - معلوف لوييس (١٣٨٥ هـ ش) ، المنجد ، الناشر : انتشارات اسلام - تهران ، ط ٦ .

بخاطر دسترسى به متن كامل اين تحقيق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af